សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយតុលាការមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង

ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា
Cambodian Center for Human Rights

Sweden
Sverige

People Change the World
Diakonia

អំពីមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា

ចក្ខុវិស័យរបស់ ម.ស.ម.ក គឺចង់ឃើញប្រទេសកម្ពុជាមានសន្តិភាពដែលប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូបអាចទទួលបានសិទ្ធិមនុស្ស មូលដ្ឋានដែលខ្លួនមានពីកំណើត ទទួលបាននីតិរដ្ឋដោយគ្មាននិទណ្ឌភាព ទទួលបានការគោរពស្មើភាពគ្នាដោយគ្មានការរើសអើង ទទួលបានការពង្រឹងភាពអង់អាចក្លាហានដើម្បីចូលរួមយ៉ាងពេញលេញក្នុងដំណើរការលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ព្រមទាំងទទួលបានចំណែកនៃអត្ថប្រយោជន៍ការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសដោយនិរន្តរភាពរបស់ប្រទេសកម្ពុជា។ ស្លាកសញ្ញារបស់ ម.ស.ម.ក មានរូបសត្វស្លាបពណ៌ស កំពុងហើរបំបែកចេញពីរង្វង់មូលពណ៌ផ្ទៃមេឃដែលមានន័យថា គឺជាការទាមទារសេរីភាពនៅកម្ពុជា។

គេហទំព័ររបស់សិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា www.sithi.org ទទួលបានពានរង្វាន់ពីមូលនិធិនៃការបង្កើតសារព័ត៌មានថ្មីប្រចាំឆ្នាំ២០១១ ស្ថិតក្នុងប្រភេទសិទ្ធិ និងសេរីភាព និងទទួលពានរង្វាន់ទំនាក់ទំនងសម្រាប់ការផ្លាស់ប្តូរសង្គម មកពីមជ្ឈមណ្ឌលសម្រាប់ទំនាក់ទំនង និងផ្លាស់ប្តូរសង្គម នៅសកលវិទ្យាល័យឃ្វីនឡែនទីក្រុងប្រីសប៊ែន (Brisbane) នៃប្រទេសអូស្រ្តាលី។

សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមអំពី ម.ស.ម.ក សូមចូលទស្សនា គេហទំព័រ www.cchrcambodia.org។

អំពីគម្រោងនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌

មេរៀនស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង គឺជាផ្នែកមួយនៃមេរៀនស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដែលបង្កើតឡើងដោយ គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក "គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌"។ គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ គឺជាគម្រោងដំបូង និងមានតែមួយគត់នៅប្រទេសកម្ពុជាដែលមានបំណងលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង។ គម្រោងនេះមានគោលដៅរួមទូទៅក្នុងការបង្កើនអព្យាក្រឹត្យ និងឯករាជ្យនៃប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌របស់ប្រទេសកម្ពុជាដោយគាំទ្រសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា។ ដើម្បីសម្រេចគោលដៅរួមនេះ គម្រោងមានគោលបំណងពីរគឺ ១) បញ្ជ្រាបនូវគោលគំនិតនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្នុងចំណោមសាធារណជន តាមរយៈលើកកម្ពស់ការយល់ដឹងពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ និង ២) បង្កើនការអនុលោមតាមស្តង់ដារនៃការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅក្នុងតុលាការតាមរយៈការសង្កេតការណ៍សវនាការ។

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ម.ស.ម.ក សូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះអង្គការដោយកូនៀ (Diakonia) និងប្រទេសស៊ុយអែតសម្រាប់ការចូលរួមចំណែកដ៏សប្បុរសដែលធ្វើឱ្យមេរៀននេះកើតឡើងបាន។ មាតិកានៃមេរៀននេះ គឺជាការទទួលខុសត្រូវរបស់ ម.ស.ម.ក ហើយមិនបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីទស្សនៈរបស់អង្គការ Diakonia និងប្រទេសស៊ុយអែតនោះទេ។

ចម្ងល់ និងមតិចូលរួម

ប្រសិនបើលោកអ្នកមានសំណួរ ឬត្រូវការព័ត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងមេរៀននេះ សូមទាក់ទងមកកាន់ ម.ស.ម.ក តាមរយៈអាសយដ្ឋាន៖

ផ្ទះលេខ៧៩៨ ផ្លូវ៩៩ សង្កាត់បឹងត្របែក ខណ្ឌចំការមន រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ទូរស័ព្ទ៖ ៨៥៥ ២៣ ៧២ ៦៩ ០១ (០)

គេហទំព័រ៖ www.cchrcambodia.org ។

cc BY NC SA

មាតិកា

**១.	និយមន័យ** 1
**២.	ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់** 2
២.១.	ច្បាប់អន្តរជាតិ 2
២.២.	ច្បាប់នៃប្រទេសកម្ពុជា 3
**២.	សារសំខាន់** 6
**៣.	ដែនកំណត់** 7

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះ ដោយសាលាក្ដីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង

១. និយមន័យ

ក្នុងបរិបទនៃបទព្រហ្មទណ្ឌ [1] ជនណាដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ មានសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះលើសំណុំរឿងរបស់ខ្លួនដោយ **សាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀងដែលបង្កើតឡើងដោយច្បាប់។**[2]

សាលាជម្រះក្តី គឺមានន័យថា*ស្ថាប័នមួយដែលបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ ឯករាជ្យពីអង្គនីតិប្រតិបត្តិ និងនីតិបញ្ញត្តិ ឬមានឯករាជភាពខាងយុត្តាធិការលើរឿងក្តីជាក់លាក់នានាក្នុងការសម្រេច សេចក្តីលើបញ្ហាច្បាប់នៅក្នុងដំណើរការនៃរឿងក្តីដែលមានចរិកលក្ខណៈជាការវិនិច្ឆ័យ។*[3]

សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែ**បង្កើតឡើងដោយច្បាប់** ដើម្បីអាចជម្រះក្តីនានា ដូចជា តាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ឬច្បាប់ផ្សេងៗដែលបានអនុម័តដោយអ្នកបង្កើតច្បាប់។[4]

លើសពីនេះ សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែបំពេញតាម**លក្ខខណ្ឌតម្រូវចំនួនបីខាងក្រោម** ដើម្បីអាចមានសិទ្ធិជំនុំជម្រះសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ៖

- **សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែមានសមត្ថកិច្ច។** សាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ចគឺជាសាលាជម្រះក្តីដែល**មានដែនយុត្តាធិការក្នុងការជម្រះក្តី** មានន័យថា សាលាជម្រះក្តីបាន**ទទួលសិទ្ធិអំណាច**ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចទៅលើកម្មវត្ថុដែលបានកំណត់**ដោយច្បាប់**។[5] ប្រសិនបើកម្មវត្ថុនោះមិនស្ថិតនៅក្រោមដែនយុត្តាធិការនៃសាលាជម្រះក្តីដែលមានស្រាប់នោះទេ រដ្ឋត្រូវតែបង្កើតសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឬពង្រីកដែនយុត្តាធិការនៃសាលាជម្រះក្តីដែលមានស្រាប់ ដើម្បីអាចការពារសិទ្ធិរបស់បុគ្គលក្នុងការទទួលបានការជម្រះក្តីនៅសាលាជម្រះ

[1] សូមមើល គណៈកម្មកាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ --មាត្រា១៤៖ សិទ្ធិស្មើភាពចំពោះមុខតុលាការ និងសាលាជម្រះក្តី និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ,(CPPR/C/GC/32, ២៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧), ទំព័រទី ៥៧(CPPR/C/GC/32, ២៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧), កថាខណ្ឌ ១៦, សម្រាប់ពត៌មានលម្អិត https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FGC%2F32&Lang=en (គណៈកម្មកាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២) ។

[2] គណៈកម្មកាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ វាក្យខណ្ឌ ១៥។

[3] ដូចខាងលើ កថាខណ្ឌទី ១៨។

[4] អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ "សៀវភៅណែនាំស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌" ការបោះពុម្ពផ្សាយលើកទី ២ (ឆ្នាំ ២០១៤) ទំព័រ ១០៩, https://www.amnesty.org/en/documents/pol30/002/2014/en/ ។

[5] ដូចខាងលើ ទំព័រ ១១០។

ក្តី។[6] សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែអាចមានសមត្ថភាព**ធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្តរួម** ដែលមិនអាចកែប្រែបានដោយអាជ្ញាធរមិនមែនតុលាការ។[7] ជាចុងក្រោយ សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែ**មានមន្ត្រីដែលជាបុគ្គលមានសមត្ថភាព និងបទពិសោធន៍គ្រប់គ្រាន់**។[8] ដើម្បីធានាថាមន្ត្រីទទួលបន្ទុកស្វែងរកយុត្តិធម៌ត្រូវមានសមត្ថភាព គឺត្រូវតែមាននីតិវិធីត្រឹមត្រូវពាក់ព័ន្ធនឹងការវិនិច្ឆ័យលើលក្ខណៈសម្បត្តិ ការតែងតាំង ការជ្រើសរើស ការតំឡើងតំណែង និងការចូលនិវត្តន៍នៃមន្ត្រីទាំងនោះ។ **ការអប់រំផ្នែកច្បាប់សម្រាប់មន្ត្រីតុលាការ** ក៏ត្រូវតែធានាបាននូវការអប់រំជាបន្តបន្ទាប់ផងដែរ[9] ដើម្បីរក្សាសមត្ថភាពរបស់មន្ត្រីទាំងនោះ។

- **សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែឯករាជ្យ។** ចំណុចនេះមានន័យថា អំណាចតុលាការត្រូវតែទទួលបាន**ការការពារ ការជៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយពីអង្គនីតិប្រតិបត្តិ ឬអង្គនីតិបញ្ញត្តិ** នៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធី និងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ។ ការការពារនេះត្រូវតែធានាតាមរយៈរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ឬការអនុម័តច្បាប់**ដែលបង្កើតនីតិវិធីច្បាស់លាស់ និងលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដោយសត្យានុម័ត** សម្រាប់**ការតែងតាំង ប្រាក់បំណាច់ ការតំឡើងតំណែង ការព្យួរការងារ** និង**ការបញ្ឈប់មន្ត្រីតុលាការ** ព្រមទាំង**ការដាក់ទណ្ឌកម្ម ឬវិន័យ**ដែលបានធ្វើឡើងទៅលើមន្ត្រីតុលាការផងដែរ។[10] មុខងារ និងសមត្ថកិច្ចនៃអំណាចតុលាការត្រូវតែបែងចែកឱ្យដាច់ពីមុខងារ និងសមត្ថកិច្ចរបស់អង្គនីតិប្រតិបត្តិ និងអង្គនីតិបញ្ញត្តិ ហើយមន្ត្រីតុលាការត្រូវតែ**រួចផុតពីការគ្រប់គ្រង ឬការបញ្ជាពីសំណាក់អង្គនីតិប្រតិបត្តិ ឬអង្គនីតិបញ្ញត្តិ**។

ជាចុងក្រោយ ចៅក្រមក៏ត្រូវតែទទួលបានការ**ការពារពីទំនាស់ផលប្រយោជន៍ និងការគំរាមកំហែង** ហើយ**ស្ថានភាពផ្សេងៗទៀត** (ឧទាហរណ៍ អាណត្តិកាន់តំណែង ឯករាជភាព សន្តិសុខ ប្រាក់បំណាច់ លក្ខខណ្ឌបម្រើការងារ សោធននិវត្តន៍ និងអាយុ ឬការចូលនិវត្តន៍) ត្រូវតែទទួលបានការ**ការពារគ្រប់គ្រាន់ដោយច្បាប់** ដើម្បីការពារឯករាជភាពនៃចៅក្រម។

- **សាលាជម្រះក្តីត្រូវតែមិនលម្អៀង។** លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃភាពមិនលម្អៀងមាន**ពីរ**គឺ ១. ចៅក្រមដាច់ខាតមិនត្រូវ**ឱ្យការកាត់ក្តីរបស់ខ្លួនបែរទៅរកភាពលម្អៀង ឬបុរេវិនិច្ឆ័យផ្ទាល់ខ្លួន មានបុរេវិនិច្ឆ័យ**ទៅលើសំណុំរឿងដែលខ្លួនជម្រះក្តី ឬប្រព្រឹត្តតាមវិធីដែលផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់ភាគីម្ខាង ហើយធ្វើឱ្យប៉ះ

[6] OSCE, "អត្ថបទច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌" (ឆ្នាំ២០១២) ទំព័រ ៥៧ , https://www.osce.org/files/f/documents/1/f/94214.pdf (OSCE, អត្ថបទច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌)។

[7] ដូចខាងលើ ទំព័រ ៥៧។

[8] ដូចខាងលើ ទំព័រ ៥៦។

[9] អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ "សៀវភៅណែនាំស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌" ទំព័រ ១០៨ ។

[10] គណៈកម្មកាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ វាក្យខណ្ឌ ១៩ ។

ពាល់ដល់ប្រយោជន៍របស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ២. សាលាជម្រះក្តីក៏ដាច់ខាតត្រូវតែ**បង្ហាញឱ្យឃើញអំពីភាពមិនលម្អៀងរបស់ខ្លួនឱ្យអ្នកដទៃបានមើល**ផងដែរ។[11]

២. ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់

២.១. ច្បាប់អន្តរជាតិ

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀងមានចែងនៅក្នុង **សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ("ស.ស.ស.ម")** និង**កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ("ក.អ.ស.ព.ន")** ដែលដាក់បញ្ចូលដោយផ្ទាល់ទៅក្នុងច្បាប់របស់កម្ពុជាតាមរយៈមាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា។

- **មាត្រា ១០ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស៖** *"មនុស្សគ្រប់រូប មានសិទ្ធិស្មើគ្នាពេញលេញ សុំឱ្យតុលាការឯករាជ្យនិងមិនលម្អៀង ពិនិត្យរឿងក្តីរបស់ខ្លួនជាសាធារណៈនិងដោយសមធម៌ ដើម្បីសម្រេចលើសិទ្ធិ កាតព្វកិច្ច និងភាពសមហេតុផលចំពោះការចោទប្រកាន់ទាំងឡាយខាងបទព្រហ្មទណ្ឌ ។"*

- **មាត្រា ១៤(១) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ៖** *"ជនគ្រប់រូប ត្រូវមានសិទ្ធិឱ្យសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង ដែលបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ ជំនុំជម្រះរឿងក្តីរបស់ខ្លួន ដោយសមធម៌ និងជាសាធារណៈ ដើម្បីសម្រេចលើការចោទប្រកាន់ប្រឆាំងមកលើខ្លួន ក្នុងវិស័យព្រហ្មទណ្ឌ ឬលើសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ច ក្នុងវិស័យរដ្ឋប្បវេណី"*

---

[11] គណៈកម្មការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ វាក្យខណ្ឌ ២១ https://www.refworld.org/docid/478b2b2f2.html។

២.២. ច្បាប់នៃប្រទេសកម្ពុជា

លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀងនៃសាលាជម្រះក្តីក៏មានចែងនៅក្នុង**រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា** និងនៅក្នុងបញ្ញត្តិជាច្រើននៃ **ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈនៃចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** ("**ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ**") និង **ក្រមសីលធម៌ចៅក្រមកម្ពុជា**។

មាត្រា ១២៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ៖ *"អំណាចតុលាការជាអំណាចឯករាជ្យ។ អំណាចតុលាការ ធានារក្សាអនាគតិ និងការពារសិទ្ធិអំណាចតុលាការជាអំណាចឯករាជ្យ សេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ [...]។"*

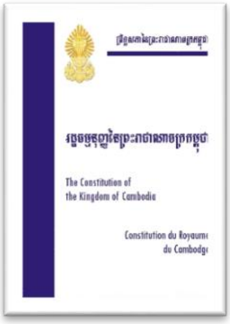

មាត្រា ១២៩ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ៖ *"[...] មានតែចៅក្រមទេដែលមានសិទ្ធិជម្រះក្តី។ ចៅក្រមត្រូវបំពេញភារកិច្ចនេះ ដោយគោរពច្បាប់យ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ និងឱ្យអស់ពីដួងចិត្ត និងសម្បជញ្ញៈរបស់ខ្លួន។"*

មាត្រា ១៣០ និង ១៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ៖ *"គ្មានអង្គការណាមួយនៃអំណាចនីតិប្បញ្ញត្តិ ឬនីតិប្រតិបត្តិ អាចទទួលអំណាចតុលាការអ្វីបានឡើយ។"* និង *"មានតែអង្គការអយ្យការទេ ដែលមានសិទ្ធិធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញា។"*

មាត្រា ១៣២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ៖ *"ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ជាអ្នកធានាឯករាជ្យនៃអំណាចតុលាការ។ ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមជួយព្រះមហាក្សត្រក្នុងកិច្ចការនេះ ។"*

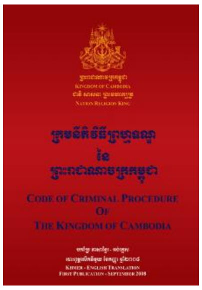

មាត្រា ៥៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ *"សមាជិកនៃសភាស៊ើបសួរពុំអាចចូលរួមក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដែលខ្លួនបានចាត់ការ ក្នុងឋានៈជាចៅក្រមស៊ើបសួរបានទេ បើមិនដូច្នេះទេ សាលដីកានោះត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។"*

មាត្រា ២៨៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ *"ចៅក្រមណាដែលបានបំពេញមុខងារក្នុងឋានៈជាព្រះរាជអាជ្ញា ជាព្រះរាជអាជ្ញារង ឬជាចៅក្រមស៊ើបសួររឿងណាមួយ មិនអាចចូលរួមក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងនោះបានទេ បើពុំដូច្នោះទេ សាលក្រមនឹងត្រូវទុកជាមោឃៈ។"*

មាត្រា ៣៣៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ *"តុលាការថយខ្លួនចូលទៅក្នុងបន្ទប់ពិភាក្សាដើម្បីសម្រេច។ គ្មានបណ្តឹងសុំណាមួយអាចត្រូវដាក់ ជូនតុលាការ បានទៀតទេ។ គ្មានទឡ្ហីករណ៍ណាមួយអាចត្រូវបានលើកយកមកសំអាងទៀតបានឡើយ។ ព្រះរាជអាជ្ញា និងក្រឡាបញ្ជី មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យចូលរួមក្នុងការពិភាក្សាសម្រេចនេះទេ។"*

ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ៖ ច្បាប់នេះកំណត់អំពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់អង្គការតុលាការគ្រប់ផ្នែក និងគ្រប់ជាន់ថ្នាក់ដែលជាសាលាជម្រះក្តីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា កំណត់អំពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់អង្គការអយ្យការអមសាលាជម្រះក្តីគ្រប់ជាន់ថ្នាក់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងកំណត់អំពីសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការគ្រប់ផ្នែក និងគ្រប់ជាន់ថ្នាក់ទៅតាមជំនាញ។

- **មាត្រា ១** នៃច្បាប់នេះចែងថា ច្បាប់នេះមានគោលបំណង *"ធានាឯករាជ្យនៃអំណាចតុលាការ ធានារក្សាអនាគតិ និងការពារសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ធានាឱ្យមានកិច្ចដំណើរការល្អរបស់អង្គការតុលាការ និងអង្គការអយ្យការ លើកកម្ពស់សេវាសាធារណៈឱ្យមានប្រសិទ្ធភាព និងឆាប់រហ័សជានាក្នុងការផ្តល់យុត្តិធម៌លើរឿងក្តីគ្រប់ប្រភេទ ដើម្បីបង្កើនជំនឿទុកចិត្តពីប្រជាពលរដ្ឋ និងរួមចំណែកពង្រឹងសុវត្ថិភាពសង្គម"*។ ឧទាហរណ៍
- **មាត្រា ៦** ក៏ចែងផងដែរថា មានតែចៅក្រមទេ ដែលមានសិទ្ធិជម្រះក្តី។ ចៅក្រមត្រូវបំពេញភារកិច្ចនេះ *"ដោយឯករាជ្យ ដោយ គោរពច្បាប់យ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ និងឱ្យអស់ពីដួងចិត្តនិងសម្បជញ្ញៈរបស់ខ្លួន"*។

ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម៖ ច្បាប់នេះបង្កើតឡើង និងកំណត់អំពីការរៀបចំ និងប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ដើម្បីជួយព្រះមហាក្សត្រក្នុងការធានាឯករាជ្យនៃអំណាចតុលាការ ធានាវិន័យរបស់ចៅក្រម និងធានាការប្រព្រឹត្តទៅនៃសាលាជម្រះក្តីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឱ្យដំណើរការបានល្អប្រសើរ (មាត្រា ១)។ ច្បាប់នៃអនុវត្តចំពោះគ្រប់ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាទាំងអស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា (មាត្រា ២)។

ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈនៃចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា៖ ច្បាប់នេះកំណត់ពីលក្ខន្តិកៈនៃចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា ព្រមទាំងគោលការណ៍ផ្សេងៗទៀតទាក់ទងនឹងចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងគោលបំណងធានាឯករាជ្យនៃអំណាចតុលាការ។

- ឧទាហរណ៍ **មាត្រា ៨** ចែងថា *"ចៅក្រមទាំងឡាយត្រូវសម្រេចសេចក្តីដោយមិនលម្អៀង ដោយឈរលើគោលការណ៍គោរពច្បាប់ដោយ មិនទទួលការគាបសង្កត់ ការគំរាមកំហែង ឬការបំភិតបំភ័យ ការបង្គាប់បញ្ជាដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោល ពីភាគីណាមួយក្នុងរឿងក្តី ឬពីបុគ្គលណាមួយឡើយ ។"*
- ស្រដៀងគ្នានេះដែរ **មាត្រា ៧៧** ចែងថា *"ព្រះរាជអាជ្ញាទាំងឡាយត្រូវអនុវត្តមុខងារ និងតួនាទីរបស់ខ្លួន ដោយឈរលើគោលការណ៍គោរព ច្បាប់ដោយមិនទទួល ការគាបសង្កត់ ការគំរាមកំហែង ឬការបំភិតបំភ័យ ការបង្គាប់បញ្ជាដោយផ្ទាល់ ឬ ដោយប្រយោល ពីភាគីណាមួយក្នុងរឿងក្តី ឬពីបុគ្គលណាមួយឡើយ។"*

<u>សម្គាល់៖</u> ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម និងច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈនៃចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវបានអនុម័តនៅឆ្នាំ២០១៤ ក្នុងគោលបំណងធានានូវឯករាជភាពនៃអំណាចតុលាការ។ ប៉ុន្តែ ច្បាប់ទាំងនេះត្រូវបានធ្វើសេចក្តីព្រាងដោយមិនមានការចែកផ្សាយ ឬពិគ្រោះយោបល់ជាមុនជាមួយនឹងសង្គមស៊ីវិល សាធារណជន ឬភាគីពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗឡើយ ហើយទទួលបានការរិះគន់ថាធ្វើឱ្យចុះខ្សោយដល់ការបែងចែកអំណាច និងឯករាជភាពនៃអំណាចតុលាការ។ ច្បាប់ទាំងនេះផ្តល់ឱ្យអង្គនីតិប្រតិបត្តិនូវការគ្រប់គ្រងផ្ទាល់ទៅលើអំណាចតុលាការបានយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព តាមរយៈការបង្កើនកម្រិតនៃឥទ្ធិពលរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ទៅលើចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា តាមរយៈការចូលរួមរបស់ក្រសួងនៅក្នុងការធ្វើដំណើរការថវិកាក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ ការតែងតាំង ការតំឡើងដំណែង ការកាន់កាប់មុខតំណែងការងារ និងការដកមន្ត្រីតុលាការចេញពីដំណែង។[12]

ក្រមសីលធម៌ចៅក្រមកម្ពុជា៖ ក្រមសីលធម៌នេះបំពេញបន្ថែមទៅលើច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈនៃចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា។ បញ្ញត្តិនៃក្រមសីលធម៌នេះមានគោលបំណងពង្រឹងនូវឯករាជភាព និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរបស់ចៅក្រមទាំងអស់ក្នុងការអនុវត្តកិច្ចការតុលាការ ឬអយ្យការ ក៏ដូចជាការប្រកាន់នូវឥរិយាបថរបស់ខ្លួននៅក្រៅតុលាការ ដើម្បីបង្កើននូវសេចក្តីទុកចិត្តពីសាធារណជនលើប្រព័ន្ធតុលាការ និងការពារកេរ្តិ៍ឈ្មោះចៅក្រម។

- ឧទាហរណ៍ **ប្រការ ២** ចែងថា *"ចៅក្រមត្រូវបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួនដោយឯករាជ្យ ឈរលើមូលដ្ឋាននៃការវាយតម្លៃលើអង្គហេតុ និងផ្អែកលើចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់ ដោយមិនត្រូវទទួលរងនូវឥទ្ធិពលផ្សេងៗ ដូចជា ការអូសទាញ ការគៀបសង្កត់ ការគំរាមកំហែង ឬ ការជ្រៀតជ្រែកពីសំណាក់ជនណាម្នាក់ ឬ*

[12] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែម សូមមើល ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅប្រទេសកម្ពុជានៅ ការសង្កេតការណ៍នៅសាលាឧទ្ធរណ៍៖ របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ ថ្ងៃទី០១ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៨ – ថ្ងៃទី៣១ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៩" (ខែតុលា ឆ្នាំ២០២០) កំណត់សម្គាល់លេខ ២២ នៅទំព័រទី ៣ https://www.cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/FTR%20Annual%20Report_ENG%20(2018-2019).pdf ។

ច្រើននាក់ ឬ ហេតុផលអ្វីមួយ ទោះដោយផ្ទាល់ក្តី ឬ ដោយប្រយោលក្តី។ ចៅក្រម ត្រូវច្រានចោលនូវការប៉ុនប៉ងទាំងឡាយណាដែលធ្វើអោយមានឥទ្ធិពលដល់ការវិនិច្ឆ័យសេចក្តីរបស់ខ្លួន។"

- **ប្រការ ៧** ចែងថា *"ចៅក្រមត្រូវមានអាកប្បកិរិយា ទាំងក្នុង និង ក្រៅតុលាការនូវលក្ខណៈអនាគតិរបស់ខ្លួនដើម្បីការពារថែរក្សា និងលើកកម្ពស់ជំនឿទុកចិត្តពីសំណាក់សាធារណជន អ្នកមានវិជ្ជាជីវៈច្បាប់ និងភាគីវិវាទ។ ចៅក្រមមិនត្រូវចូលរួមពិភាក្សាជាសាធារណៈ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាដែលអាចមាននៅតុលាការឡើយ ព្រោះវាអាចនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់ ជំនឿទុកចិត្តអំពីអនាគតិរបស់ចៅក្រម។ នៅក្នុងការសម្រេចសេចក្តីចៅក្រម មិនត្រូវធ្វើបុរេវិនិច្ឆ័យ ទាក់ទងទៅនឹង ជាតិសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ពិការភាព អាយុ ស្ថានភាពគ្រួសារ ស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមឡើយ។ ម្ចាស់បណ្តឹងអាជ្ញា ត្រូវស្វែងរកភស្តុតាងដាក់បន្ទុក ដើម្បីធ្វើការចោទប្រកាន់ ប៉ុន្តែមិនត្រូវមានភាពលម្អៀងក្នុងការចោទប្រកាន់ឬមិនចោទប្រកាន់ឡើយ គឺត្រូវធានានូវភាពត្រឹមត្រូវ និងប្រសិទ្ធភាពក្នុងការធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញា។"*

៣. សារសំខាន់

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង គឺជា**សសរស្តម្ភនៃការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌** និងមានសារសំខាន់ក្នុងការធានានូវ**ការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌ត្រឹមត្រូវ** និង**នីតិរដ្ឋ**។

លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃសមត្ថកិច្ច និងភាពមិនលម្អៀងធានាថា មន្ត្រីតុលាការដែលជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌមាន**ជំនាញផ្នែកច្បាប់ និងសុចរិតភាពគ្រប់គ្រាន់** ដើម្បីធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយសត្យានុម័ត និងអព្យាក្រឹតផ្អែកទាំងស្រុងតែលើភស្តុតាង និងស្របតាមច្បាប់ពាក់ព័ន្ធតែប៉ុណ្ណោះ។[13]

លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃឯករាជភាពធានាថាសេចក្តីសម្រេចដែលចេញដោយតុលាការ គឺមិនទទួលរងឥទ្ធិពលពីមូលហេតុនយោបាយ ឬមូលហេតុផ្ទាល់ខ្លួន។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះគឺចាក់ឫសគល់នៅក្នុងគោលការណ៍នៃ**ការបែងចែកអំណាច**។ ដោយមានសារសំខាន់នៅក្នុងសង្គមប្រជាធិបតេយ្យ គោលការណ៍នេះធានានូវ**តុល្យភាពអំណាច** រវាងអង្គនីតិប្រតិបត្តិ អង្គនីតិបញ្ញត្តិ និងតុលាការ ព្រមទាំងការពារអំណាចទាំងនោះមិនឱ្យមានការបំពានអំណាចគ្នាវិញទៅមក[14] ហេតុដូច្នេះជួយជំរុញឱ្យនីតិរដ្ឋមានភាពរីកចម្រើន។

[13] អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ "សៀវភៅណែនាំស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌" ទំព័រ ១១៥ ។

[14] ដូចខាងលើ ទំព័រ ១១១។

ដូចនេះ ការមិនគោរពសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀងនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ និងរារាំងដល់ការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌ត្រឹមត្រូវ ក៏ដូចជាការអនុវត្តនីតិរដ្ឋផងដែរ។

៣. ដែនកំណត់

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀងគឺជា**សិទ្ធិដាច់ខាត** ដែល**មិនអាចលើកលែងបានទេ**[15] រួមទាំងនៅក្នុងស្ថានភាពអាសន្នផងដែរ។[16] លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃសមត្ថកិច្ច ឯករាជភាព និងភាពមិនលម្អៀងអនុវត្តបន្ថែមទៀតទៅលើតុលាការទាំងអស់ដែលស្ថិតនៅក្រោមនិយមន័យតុលាការ (សូមមើលផ្នែក ១) មិនថាជាតុលាការសាមញ្ញ ឬឯកទេស តុលាការស៊ីវិល ឬយោធាឡើយ។[17] លក្ខខណ្ឌទាំងនេះក៏អនុវត្តចំពោះតុលាការសាសនា ឬតុលាការដែលផ្អែកលើច្បាប់ប្រពៃណី និងត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយរដ្ឋ ព្រមទាំងទទួលបន្ទុកកិច្ចការផ្លូវច្បាប់។[18]

[15] គណៈកម្មកាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ឯកសារទំនាក់ទំនងលេខ ២៦៣/១៩៨៧ M. Gonzalez del Rio v. Peru (CCPR/C/៤៦/D/២៦៣/១៩៨៧) ថ្ងៃទី២៨ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៩២ វាក្យខណ្ឌ ៥.២., https://juris.ohchr.org/Search/Details/332។

[16] គណៈកម្មកាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៩ វាក្យខណ្ឌ ១៦ https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=CCPR/C/21/Rev.1/Add.11។

[17] ដូចខាងលើ កថាខណ្ឌទី ២២។

[18] ដូចខាងលើ កថាខណ្ឌទី ២៤។